

NÂNG CAO Ý THỨC TUÂN THỦ PHÁP LUẬT CỦA SINH VIÊN KHI THAM GIA MẠNG XÃ HỘI

PHẠM THỊ THÚY*

Trong bối cảnh chuyển đổi số, việc tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia mạng xã hội là vấn đề vừa mang tính cơ bản, vừa mang tính cấp thiết ở nước ta. Thực tiễn cho thấy, bên cạnh những mặt tích cực thì mạng xã hội cũng chứa đựng và tiềm ẩn nhiều nguy cơ có thể gây ra những ảnh hưởng tiêu cực đến sinh viên nếu họ không có ý thức tuân thủ pháp luật phù hợp khi tham gia vào không gian mạng. Vì vậy, nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia mạng xã hội là rất cần thiết đối với việc xây dựng môi trường thông tin lành mạnh, an toàn, thiết thực cho sinh viên cũng như bảo đảm an ninh thông tin ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: Pháp luật; mạng xã hội; sinh viên; Việt Nam; ý thức.

In the context of digital transformation, students' compliance with the law when participating in social networks is both a basic and urgent issue in Vietnam. In reality, apart from positive aspects, social networks also contain a number of potential risks that can cause negative effects on students if they do not have the appropriate sense of legal compliance. Therefore, raising students' awareness of complying the law when using social media is essential for building a healthy, safe and practical information environment for students as well as ensuring information security in Vietnam today.

Keywords: Law; social media; students; Vietnam; sense.

NGÀY NHẬN: 07/12/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 02/02/2024

NGÀY DUYỆT: 18/3/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.338.2024.800>

1. Đặt vấn đề

Ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên là những tri thức, hiểu biết, tình cảm, thái độ của họ được biểu hiện và vận dụng trong khi thực hiện và tuân theo các quy định của pháp luật một cách nghiêm túc, chính xác, kịp thời, vô điều kiện. Sinh viên là những người trẻ, năng động trong xã hội, có khả năng tiếp nhận những tiến bộ khoa học một cách nhanh nhạy, đồng thời, cũng là lực lượng chịu tác động của mạng xã hội nhiều

nhất trên cả hai phương diện tích cực và tiêu cực. Tuy nhiên, bên cạnh những tích cực, vẫn còn một số sinh viên có những biểu hiện tiêu cực, thiếu lành mạnh trong ứng xử trên mạng xã hội, thậm chí có dấu hiệu vi phạm Luật An ninh mạng năm 2018... Tình hình đó đã đặt ra yêu cầu khách quan, cấp thiết cần nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh

* ThS, Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật công nghiệp

viên hiện nay. Vì vậy, việc nghiên cứu giải pháp nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia mạng xã hội có ý nghĩa lý luận và thực tiễn cấp thiết.

2. Thực trạng ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia mạng xã hội

Hiện nay, cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, nhất là công nghệ truyền thông, internet, mạng xã hội trên thế giới và ở Việt Nam đang phát triển như vũ bão. Việt Nam là một trong các quốc gia có tỷ lệ sử dụng internet tăng trưởng nhanh nhất ở khu vực châu Á - Thái Bình Dương. Tính đến tháng 01/2023, theo Báo cáo thị trường Digital của We are Social, Việt Nam có khoảng 77,93 triệu người dùng internet (trong gần 100 triệu dân). Tình hình sử dụng mạng xã hội tại Việt Nam cũng có tới hơn 70 triệu người tham gia (tương đương với 71% tổng dân số), trong đó có khoảng 63 triệu người sử dụng tài khoản Youtube và 66,2 triệu người có tài khoản Facebook, số người dùng TikTok với 49,86 triệu người¹. Cơ cấu, độ tuổi sử dụng mạng xã hội chủ yếu là người chưa thành niên và thanh niên (trong độ tuổi 15 - 24). Sinh viên là một bộ phận sử dụng mạng xã hội nhiều nhất và thường xuyên nhất. Trong số các mạng xã hội lớn ưa chuộng nhất là Youtube với 92% sinh viên Việt Nam sử dụng, Facebook chiếm 91,7%; Zalo cũng được sinh viên sử dụng rất phổ biến với tỷ lệ đến 76,5%².

Tại khoản 22 Điều 3 Nghị định số 72/2013/NĐ-CP ngày 15/7/2013 của Chính phủ về quản lý, cung cấp, sử dụng dịch vụ internet và thông tin trên mạng, mạng xã hội (social network) là “hệ thống thông tin cung cấp cho cộng đồng người sử dụng mạng các dịch vụ lưu trữ, cung cấp, sử dụng, tìm kiếm, chia sẻ và trao đổi thông tin với nhau, bao gồm dịch vụ tạo trang thông tin điện tử cá nhân, diễn đàn (forum), trò chuyện (chat) trực tuyến, chia sẻ âm thanh, hình ảnh và các hình thức dịch vụ tương tự khác”. Mạng xã hội có tác động cả tích cực lẫn tiêu cực đến xã hội. Thông qua mạng xã hội mang lại những tác động tích cực, như: lan tỏa nhiều

thông tin, kiến thức chính trị, xã hội, cập nhật thông tin, kết nối con người với nhau một cách nhanh chóng và thuận tiện; thể hiện được tính cá nhân và chia sẻ được cảm xúc cá nhân, tạo ra các mối quan hệ mở, nhóm người sử dụng theo những đặc tính cộng đồng; tạo điều kiện cho người sử dụng tự tin chia sẻ cảm xúc cá nhân...

Không thể phủ nhận những mặt tích cực mà mạng xã hội mang lại nhưng bên cạnh đó, cũng có rất nhiều thách thức, hệ lụy đã xảy ra khi tham gia vào mạng xã hội, nhất là với giới trẻ. Những hạn chế, như: sự xuất hiện các hành vi xâm phạm an ninh quốc gia, gây tổn hại nghiêm trọng trật tự, an toàn xã hội, quyền và lợi ích hợp pháp của cơ quan, tổ chức, cá nhân trên không gian mạng. Hơn nữa, các thế lực thù địch, phần tử cơ hội chính trị đã và đang triệt để lợi dụng mạng xã hội ngày càng thường xuyên hơn, tinh vi hơn để tấn công vào thế hệ trẻ, có thể dẫn tới những biểu hiện tiêu cực, lệch chuẩn trong lối sống. Đồng thời, truyền dẫn các thông tin sai trái, độc hại, vi phạm quyền và lợi ích hợp pháp của tổ chức, cá nhân nhằm thực hiện các hoạt động chống phá Đảng, Nhà nước và chế độ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam.

Những năm qua, Đảng và Nhà nước đã chú trọng đến công tác quản lý pháp luật trên không gian mạng để bảo đảm môi trường thông tin phát triển ổn định nhằm ngăn chặn mọi hành vi lợi dụng internet nói chung, mạng xã hội nói riêng. Do đó, việc thực thi pháp luật trong sử dụng mạng xã hội của người dân Việt Nam nói chung, sinh viên nói riêng đã đạt được những kết quả quan trọng, giảm thiểu các vụ việc vi phạm pháp luật. Tuy nhiên, “hệ thống thông tin đại chúng còn nhiều hạn chế..., quản lý mạng xã hội còn bất cập”³, hoạt động tuyên truyền, phổ biến, giáo dục pháp luật ở một số trường đại học, cao đẳng vẫn còn chưa thực sự hiệu quả, kỹ năng nhận diện âm mưu, thủ đoạn của các thế lực thù địch trên mạng xã hội của sinh viên còn hạn chế, dễ bị lôi kéo vào các

hoạt động vi phạm pháp luật; ý thức pháp luật khi tham gia mạng xã hội của một bộ phận sinh viên chưa cao... Trên cơ sở nghiên cứu đánh giá từ một cuộc khảo sát online “Bảng điều tra xã hội học về ý thức tuân thủ pháp luật khi tham gia mạng xã hội của sinh viên”, thời gian khảo sát từ tháng 6/2023 - 8/2023, đối với sinh viên tại 5 trường đại học trên địa bàn Hà Nội (Trường Đại học Kinh tế quốc dân, Đại học Bách khoa, Học viện Báo chí và Tuyên truyền, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn - Đại học Quốc gia Hà Nội, Trường Đại học Công nghiệp Hà Nội, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội).

Thông qua số liệu khảo sát có thể nhận thấy, số sinh viên được khảo sát (499 sinh viên - chiếm 100%) có sử dụng mạng xã hội. Mức độ sử dụng của sinh viên trong tiếp cận thông tin trên mạng xã hội là rất cao, chiếm phần lớn thời gian trong ngày, tập trung vào các mạng Facebook, Tiktok, Zalo. Tuy nhiên, tỷ lệ sinh viên tiếp cận *Luật An ninh mạng* còn hạn chế, có 57% trả lời khảo sát với mức độ thi thoảng được nghe, cá biệt 1% chưa nghe nói đến *Luật* này. Theo đó, có thể nhận thấy một bộ phận sinh viên hiểu biết về pháp luật chưa đầy đủ, hời hợt, phiến diện. Khi được hỏi “về hiệu quả công tác tuyên truyền, phổ biến pháp luật đối với hoạt động tham gia mạng xã hội của sinh viên”, có 55,2% cho rằng các trường chưa có sự đổi mới nội dung, hình thức, phương pháp tiến hành lồng ghép thực sự hiệu quả trong thực tiễn.

Theo thống kê điều tra về mục đích sử dụng mạng xã hội, có 67% sinh viên trả lời là dành cho việc giải trí, ít quan tâm đến vấn đề pháp luật, đến bảo mật thông tin, hay an ninh mạng. Điều này đã phản ánh ý thức, thái độ, trách nhiệm chưa tốt của sinh viên đối với pháp luật.

Từ thực trạng khảo sát cho thấy, mức độ thể hiện các kỹ năng tiếp cận, bình luận, chia sẻ, chọn lọc thông tin, nhất là thông tin chính trị - xã hội của sinh viên trên mạng xã hội còn hạn chế. Đặc biệt là kỹ năng so sánh

thông tin chính thống với các thông tin chưa được kiểm chứng tính đúng - sai trên mạng xã hội. Từ đó cho thấy, việc truy cập các trang chính thống, như: Thông tin Chính phủ, Dân trí, VnExpress..., của các sinh viên còn ở mức thấp là 12%. Một bộ phận sinh viên ít hoặc chưa thể hiện chính kiến, quan điểm, thậm chí còn thờ ơ với thông tin tiếp cận. Kết quả khảo sát cho thấy có đến 68% sinh viên chủ yếu đọc lướt tin, sau đó chia sẻ, thậm chí like theo số đông, bình luận ủng hộ..., các thông tin chưa được kiểm chứng có vi phạm pháp luật hay không.

Thực trạng trên đòi hỏi các nhà trường phải có tổng hợp biện pháp thiết thực, hiệu quả nhằm nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia mạng xã hội, hướng tới trang bị đầy đủ kiến thức, bồi dưỡng kỹ năng, nâng cao tinh thần, thái độ, trách nhiệm, hành vi chuẩn mực đáp ứng yêu cầu xây dựng nguồn nhân lực thế hệ mới vừa có đức, vừa có tài cho đất nước.

3. Giải pháp nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia mạng xã hội hiện nay

Một là, nâng cao nhận thức và phát huy vai trò, trách nhiệm của các chủ thể.

Đây là giải pháp quan trọng hàng đầu, có vai trò quyết định đến hiệu quả nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia mạng xã hội hiện nay. Trước hết, mỗi chủ thể như Đảng ủy, Ban Giám hiệu các trường đại học, cao đẳng, các cơ quan quản lý, đội ngũ giảng viên..., cần nhận thức và phát huy vai trò, trách nhiệm trong lãnh đạo, chỉ đạo hoạt động nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên trên mạng xã hội. Chú trọng nghiên cứu, xây dựng chương trình kế hoạch tuyên truyền, giáo dục pháp luật phù hợp với đặc điểm của từng đối tượng sinh viên.

Sinh viên cần quán triệt, nhận thức về mục đích, nội dung, ý nghĩa của việc tuân thủ pháp luật khi tham gia mạng xã hội. Đồng thời, cần nghiên cứu, nắm được ý

nghĩa, giá trị, nội dung của các luật, nhất là *Luật An ninh mạng*, quyền lợi, nghĩa vụ, trách nhiệm và những hành vi bị cấm khi tham gia hoạt động trên không gian mạng. Thông qua mạng xã hội, mặc dù được bày tỏ quan điểm một cách cởi mở, tự do, tuy nhiên, sinh viên cần xác định rõ mục đích, mục tiêu, tuân thủ chặt chẽ các quy định về sử dụng mạng xã hội trong khuôn khổ pháp luật. Hơn nữa, để đẩy lùi sự tác động tiêu cực, họ phải có trách nhiệm, sự tự giác với thông tin chia sẻ lên trang cá nhân; cân nhắc kỹ lưỡng trước khi đăng bài, không chia sẻ đăng bài hoặc chia sẻ thông tin chưa kiểm chứng, bài viết bất hợp pháp; không bình luận, không “like”, không chia sẻ những tư tưởng lệch lạc, xu hướng, lối sống không phù hợp với thuần phong mỹ tục của dân tộc...

Đặc biệt, sinh viên cần lưu ý những hành vi vi phạm pháp luật về an ninh quốc gia, trật tự, an toàn xã hội; quyền nhân thân, uy tín của cá nhân và tổ chức; sở hữu trí tuệ, sở hữu tài sản, đánh bạc; bảo đảm an toàn thông tin trên không gian mạng; tuyên truyền, quảng cáo, giới thiệu các hàng hóa, sản phẩm, dịch vụ không phù hợp quy định của pháp luật, trái với thuần phong, mỹ tục, lối sống văn minh, tiến bộ và các sản phẩm hàng hóa giả, nhái, hàng nhập lậu...; các nội dung xuyên tạc lịch sử, phủ nhận thành tựu cách mạng, phá hoại khối đại đoàn kết toàn dân tộc, xúc phạm hoặc phân biệt đối xử về tôn giáo, về giới, về chủng tộc, về vùng miền...

Hai là, đẩy mạnh hoạt động tuyên truyền, phổ biến và giáo dục pháp luật, định hướng nhận thức và hành động tuân thủ pháp luật cho sinh viên khi tham gia mạng xã hội.

Đây là giải pháp đặc biệt cần thiết, mang tính cấp bách. Việc tuyên truyền pháp luật hiệu quả sẽ góp phần tạo dựng nền tảng văn hóa pháp lý cho xã hội, để mọi sinh viên tuân thủ pháp luật. Trên cơ sở đó, trang bị những kiến thức về các quyền, nghĩa vụ cơ bản trong sử dụng mạng xã hội nhằm định hướng cho sinh viên điều chỉnh hành vi khai

thác, sử dụng mạng xã hội một cách an toàn và hiệu quả.

Các nhà trường cần tuyên truyền, phổ biến, giáo dục *Luật An ninh mạng* năm 2018 và các quy định của pháp luật về quản lý và sử dụng internet, mạng xã hội và các loại hình truyền thông khác trên internet cho sinh viên. Trong đó, tập trung tuyên truyền sâu rộng về những hành vi bị cấm trong *Luật An ninh mạng*, cung cấp thông tin về một số nội dung chính trong *Luật*, như: mức xử phạt vi phạm hành chính đối với các hành vi tung thông tin giả mạo gây hoang mang dư luận trên mạng xã hội; khái quát tình hình sử dụng mạng xã hội ở nước ta và các lợi ích mà mạng xã hội đem lại; bảo vệ thông tin trên mạng xã hội; ứng xử có văn hóa trên mạng xã hội..., nhằm trang bị những kiến thức và kỹ năng cơ bản để bảo đảm an toàn thông tin trên không gian mạng, qua đó tạo dựng một không gian mạng an toàn cho sinh viên.

Các nhà trường cần thường xuyên tổ chức, đổi mới nội dung các chương trình tuyên truyền, phổ biến về các nguy cơ và kỹ năng cần thiết để tương tác lành mạnh, an toàn trên mạng xã hội. Đa dạng hóa các hình thức giáo dục pháp luật, như: các tổ chức của Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh và Hội Sinh viên Việt Nam ở cơ sở cần tổ chức các hoạt động ngoại khóa; phối hợp giữa cơ quan chức năng với các cơ quan, địa phương, đơn vị, doanh nghiệp, cơ sở giáo dục tổ chức nói chuyện chuyên đề, phổ biến pháp luật; tuyên truyền *Luật An ninh mạng*; các cuộc thi tìm hiểu về an toàn thông tin,...

Ba là, bồi dưỡng kỹ năng nhận diện âm mưu, thủ đoạn của các thế lực thù địch trên mạng xã hội.

Hiện nay, các thế lực thù địch lợi dụng mạng xã hội để phát tán các tài liệu, kêu gọi tuần hành, biểu tình, gây mất ổn định an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội, chống phá chính quyền, chia rẽ mối đoàn kết giữa Đảng và Nhân dân. Đặc biệt, các thế lực thù địch hiện nay đã tăng cường lợi dụng sự phát

triển của trí tuệ nhân tạo (AI), dùng các ứng dụng công nghệ, như: Deepfake, Chat GPT gần đây,... để tạo ra các clip xuyên tạc sự thật, dễ dẫn dụ, lừa gạt người xem nếu họ không có hiểu biết. Do đó, sinh viên cần có kỹ năng thu thập, so sánh thông tin từ các trang thông tin điện tử hợp pháp, các website có nội dung lành mạnh. Đồng thời, cần nhắc trước khi tiếp nhận thông tin, nghiên cứu kỹ lưỡng thông tin, thận trọng trong phát ngôn, bình luận, chia sẻ trên mạng xã hội. Cần tiếp tục tăng cường rèn luyện kỹ năng phát hiện, block tài khoản ảo, bỏ theo dõi và chặn những cá nhân spam, quảng cáo tin nhắn rác. Qua đó, thể hiện phần nào tính chủ động trong tìm kiếm, xử lý thông tin, cũng như cảnh giác, đề phòng với những thông tin, quan điểm tiếp cận chưa rõ ràng, chưa kiểm chứng trên mạng xã hội.

Bốn là, phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động trong tự nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia mạng xã hội.

Giải pháp này có ý nghĩa quyết định đến nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia mạng xã hội hiện nay. Để thực hiện được giải pháp này, sinh viên phải nhận thức rõ ý nghĩa của tuân thủ pháp luật khi tham gia mạng xã hội, từ đó chuyển hóa các yêu cầu khách quan thành nhu cầu, động cơ và hành vi tự giác. Mỗi sinh viên phải có chính kiến rõ ràng, tinh thần phản biện xã hội, tránh tình trạng “thấy đúng không dám bảo vệ, thấy sai không dám lên án”, lười suy nghĩ, ngại đấu tranh. Khi tham gia diễn đàn mạng xã hội, sinh viên phải trở thành công dân tích cực tôn vinh cái đúng theo quy định của pháp luật, bảo vệ lẽ phải, lên án cái sai, cái phản văn hóa. Đồng thời, đấu tranh với những dấu hiệu lạm dụng mạng xã hội gây ảnh hưởng tiêu cực đến nhân cách, tư tưởng, lối sống của sinh viên, nhất là đăng tải thông tin, hình ảnh hay bình luận làm ảnh hưởng đến uy tín cá nhân, tổ

chức, hoặc những hành vi lạm dụng mạng xã hội vào các tệ nạn xã hội, vi phạm pháp luật, đạo đức, lối sống...

Mỗi sinh viên cần học cách “đề kháng” trước sự cám dỗ, thông tin sai lệch chưa được kiểm chứng, những tiêu cực của mạng xã hội. Tiếp thu, học hỏi cái hay, cái đẹp, kiên quyết bài trừ, phản đối cái xấu, cái không phù hợp, góp phần xây dựng lối ứng xử, giao tiếp văn hóa, lối sinh hoạt cá nhân lành mạnh trong mỗi sinh viên. Tích cực trao đổi, rèn luyện những phẩm chất, chuẩn mực phù hợp với chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, mặt khác, phải luôn đấu tranh với những tác động tiêu cực đầy cám dỗ của mạng xã hội.

4. Kết luận

Trong bối cảnh tác động đa chiều của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư hiện nay, đặt ra yêu cầu ngày càng cao đối với ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia sử dụng mạng xã hội. Để thực sự hạn chế hành vi vi phạm pháp luật, tăng cường khả năng tự miễn dịch, đề kháng trước các “cạm bẫy” trên không gian mạng, đòi hỏi sinh viên phải không ngừng nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật khi tham gia mạng xã hội. Chính vì vậy, vấn đề nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật của sinh viên khi tham gia sử dụng mạng xã hội có vai trò, ý nghĩa rất quan trọng góp phần xây dựng văn hóa an toàn, lành mạnh, văn minh trong cộng đồng mạng, ổn định chính trị, kinh tế - xã hội đáp ứng yêu cầu của sự phát triển đất nước hiện nay. □

Chú thích:

1. *Digital 2023: Vietnam*. <https://datareportal.com>, 13 February 2023.
2. *Bồi dưỡng kỹ năng ứng xử trên mạng xã hội cho sinh viên hiện nay*. <http://vanhoanghethuat.vn>, ngày 25/4/2023.
3. *Một số giải pháp thúc đẩy lành mạnh hóa không gian mạng*. <https://www.tuyengiao.vn>, ngày 30/9/2023.